

Список використаних джерел:

1. Анненкова А. Високий дух, вмережаний у слово. У кн. Ізарський Олекса. Ранок: повість. Полтава: Дивосвіт, 2012. Вд.2-е с. 3-10.
2. Горбач А-Г. Поетична повість про дитинство на Україні. Сучасність. Мюнхен, Ч. 9 (45). С. 116–117.
3. Ізарський Олекса. «Висмики» з щоденників. 1940–1980-ті роки. Полтава: «Динамік», 2006. 392 с.
4. Ізарський Олекса. Ранок: повість. Полтава: Дивосвіт, 2012. Вид. 2-е. 140 с.
5. Кримський С. Архетипи української ментальності. Проблеми теорії ментальності / від-пов. редактор М.В. Попович. К: Наукова думка, 2006. С. 273-301.
6. Лавріненко Ю. З книжкових новин. Листи до приятелів. 1964. Кн. 3-4. С. 41–42.
7. Луцій С. Родинна хроніка Олекси Ізарського. Слово і час. 2017. № 11. С. 89–94.
8. Ротач П. Завершення хроніки Лисенків: [післямова]. Столиця над Ізаром. У кн.: О. Ізарський. Полтава: АСМІ, 2002. С. 330–336.
9. Усанова Л. А. Православний архетип сім'ї у контексті комунікативних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». К., 2002. 26 с.

Черняк В. С.

*здобувачка вищої освіти другого року навчання
факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції України*

Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
м. Северодонецьк, Луганська область, Україна

РОСІЯНІЗМИ ЯК ПОРУШЕННЯ НОРМ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мова – історія народу, генетичний код нації, ознака її самостійності й самобутності. Слушною є думка Л. Плотникової про те, «коли інша мова витісняє рідну, поступово відбувається відчуження від своїх предковічних джерел, а отже відчуженість від власної моралі, культури, історії, звичаїв, змінюються норми поведінки, мислення» [1, с. 1].

Питання росіянізмів мовознавці розглядають ще з кінця ХІХ ст. Одинадцятитомний академічний «Словник української мови» подає зазначене поняття як «слово, зворот, запозичені з російської мови

іншою мовою» [2]. Енциклопедія «Українська мова» потрактовує: «на синхронному рівні під росіянізмами переважно розуміють російську мовну одиницю, що перебуває за межами української літературної мови і не зафіксована її словниками, яка потрапляє спонтанно при інтерференції чи включається зі стилістичною метою в українське усне або писемне мовлення». На схоже формулювання натрапляємо й у праці М. Пентилюк: «Росіянізми – це невмотивоване використання російської лексики» [3, с. 71].

Основоположником зазначеної проблеми вважають Бориса Грінченка, який досліджував лексику деяких галицьких періодичних видань, художніх творів, підручників. Основну увагу він звернув на проблему заповнення мови галицизмами, проте досліджувалися й росіянізми. Слово «русизм» з'явилося аж у XX ст. і до середини 20-х рр. було маловідомим. У мовознавстві його вперше вжив Агатангел Кримський у статті «Деякі непевні критерії для діалектологічної класифікації староукраїнських рукописів» 1905 року. [3, с. 75].

Отже, поняття «росіянізм» – це слово або мовний зворот, запозичений з російської мови або побудований за зразком російських слів і виразів (так звана мовна калька).

Найбільшу групу серед росіянізмів становлять саме лексичні. Лексичні росіянізми, омонімічні й паронімічні російськомовні слова викликають неправильні асоціації з відповідними українськими словами, що призводить до неправильного їх вжитку. Наведемо приклади використання слів із неприямною їм семантикою: *вид, виключення, відміна, відмінити тощо*.

Слово «*вид*» в українській мові постає синонімом до слова *обличчя*, а також має значення «частина місцевості, яку видно; краєвид» [2].

Термін «*відміна*» вживається як граматичний термін на позначення групи іменників зі спільною системою відмінкових закінчень. Росіянізм *відмінити* потребує заміни й використання українського слова *скасувати, скасовувати* – визнати, оголошувати що-небудь недійсним, незаконним. В інших випадках вживаємо слово *виняток*, що означає відхилення від звичайного правила.

Квиток і білет. В українській мові використовуються обидва ці слова, але різняться за значенням і за словосполученістю. Отже, *білет* – це картка з питаннями для тих, хто складає іспити або заліки (екзаменаційний білет); Цінні папери (кредитний білет, казначейський білет, банківський білет). *Квиток* – документ, який засвідчує належність до організації (партійний квиток); куплена картка, що дає право проїзду на транспорті, відвідання музею тощо (трамвайний квиток, проїзний квиток, залізничний квиток). [4, с. 148–149].

Мати рацію чи бути правим. На думку О. Пономаріва *бути правим* – це калькований вислів з російської мови. У значенні «*мати*

слушину думку» найближчі його відповідники в українській мові – *мати рацію* та *ваша (твоя) правда* [4, с. 148–149].

Приймати чи брати до уваги. Скальковану конструкцію **приймати до уваги, прийняти до відома** потрібно замінити на стилістично правильний варіант: **брати, узяти до відома**.

Рахувати та вважати. Отже, *вважати* – означає мати свою думку, давати якусь оцінку, висловитись з певного питання, рахувати – називати числа в послідовному порядку; визначати кількість, суму [6, с. 151].

Мовна малограмотність є ознакою низької культури. Уважається, що близько десяти відсотків слів нашої мови є іншомовними запозиченнями. Однак, коли слова з чужої мови вживаються бездумно, безсистемно, коли перекручується їхнє зміст і спотворюється звукове оформлення, це засмічує мову, перетворює її на мішанину власних слів.

Список використаних джерел:

1. Лагдан С.П. Роль української мови у формуванні ціннісних орієнтацій студентської молоді. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4441/1/Lahdan1.pdf>
2. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
3. Томіленко Л. М. Русизми (росіянізми) в українській перекладній лексикографії початку ХХ ст. *Мовознавство*, 2017, № 1. С. 71–79. URL: https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=847
4. Олександр Пономарів. Культура слова: мовностилістичні поради, 2003. С. 148–149
5. Іван Вихованець. Розмовляймо українською. 2012. 160 с.
6. Українська мова за професійним спрямуванням: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти / уклад. О.В. Бабакова, З.О. Митяй, О.Г. Хомчак, Мелітополь : ФОП Одноорг Т. В., 2018. С. 151.